

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Наставно - научном већу Филозофског факултета

Одлуком Наставно-научног већа Филозофског факултета у Нишу (бр. 117/1-9-3-01 од 20.4.2022.), именована сам за рецензента рукописа монографије под називом **Теоријске основе лидерства у образовању**, ауторке **др Драгане Јовановић**. У складу са наведеним, Наставно-научном већу подносим рецензију рукописа.

РЕЦЕНЗИЈА

У монографији обима 191 страна, ауторке *Драгане Јовановић*, елаборирана је научно и стручно релевантна, друштвено провокативна и атрактивна, а истраживачки врло комплексна тема – *Теоријске основе лидерства у образовању*, која је проблематизована кроз проучавање круцијалних аспеката феномена званог лидерство.

Ова доминантно аналитичка студија базирана је на бројним релевантним изворима и изразито критичком односу ауторке, очигледно компетентне, према теоријским и емпиријским парадигмама лидерства уопште и лидерства у образовању.

Структуру монографије чини седам целина или одељака: Предговор, потом три релевантне подтеме главне теме, *Лидерство – значење и значај*, *Од традиционалних ка савременим парадигмама у проучавању лидерства*, *Лидерство и образовање*, затим Закључна разматрања, Коришћена литература и значајне библиографске елементе као што су индекси аутора и појмова. Наглашавајући изазовност теме и одговорност у приступу њеној елаборацији, ауторка у Предговору износи своју намеру и план у проучавању теме монографије, посебно наглашавајући лични и емоционални однос према проучавању феномена лидерства који вуче корене из периода научне посвећености лидерству у оквиру израде докторске дисертације. Овога пута, њен план је био да проучавање лидерства у образовању развија „корак по корак“, од општих теоријских сазнања, преко модела потенцијално примењивих у пракси, до емпиријских

доказа о њиховој ефективности у образовној делатности. Након читања студије може се закључити да је ауторка у потпуности остварила свој план.

У оквиру одељка под називом *Лидерство – значење и значај*, ауторка читаоцу обезбеђује релевантан контекст за разумевање лидерства у образовању. Тај контекст је обезбеђен кроз елаборацију неколико сегмената: Кратак осврт на порекло и развој појма, Лидерство и менаџмент – диферентност и комплементарност појмова, Дефинисање и редефинисање лидерства. Важан допринос ауторке који је евидентан и очигледан у проучавању значења и значаја лидерства јесу резултати тог проучавања систематизовани у табелама и дискусији садржаја табела кроз које су презентована дистинктивна обележја менаџмента и лидерства, затим варијације у дефиницијама лидерства. Субликативне табеле су плод њене вештине аналитичности, научне критичности, као и способности системског мишљења. Табеларни преглед варијација у дефинисању лидерства нам је понудио експлицитне термине (појмове) који се могу схватити као главни дескриптори онога што лидерство јесте („процес, мотивација, јачање, подстицање, интеракција, усмеравање, постизање циљева, контактирање и повезивање на персоналном нивоу...“), али истовремено и као понуда и инспирација читаоцу за његов лични критички осврт.

Други одељак је посвећен *традиционалним и савременим парадигмама у проучавању лидерства*, које уствари представљају други круг контекста (у односу на први – значење и значај лидерства) проучавања лидерства у образовању.

Ауторка је дала један врло систематизован преглед теоријских истраживачких трендова, класификацију и периодизацију теоријских приступа, као и преглед традиционалних и савремених модела лидерства. Она се није задржала на логичној и сврсисходној систематизацији, већ се континуирано бавила екстраховањем и тумачењем димензија (варијабли) сваког приступа и модела лидерства. У том контексту је нагласила једну од разлика између традиционалних и савремених модела која почива на приписивању суштине сваком од њих – суштина традиционалних је у размени на релацији лидер следбеник с циљем „економске исплативости“, док суштину савремених модела чине „симболичко понашање лидера, визионарске инспирационе поруке, емоције, идеолошке и моралне вредности, индивидуализована пажња и интелектуална стимулација“.

У трећем и најобимнијем одељку монографије под називом *Лидерство и образовање*, у фокусу проучавања су три, према избору ауторке, круцијална аспекта сагледавања проучаваних феномена: концепти образовног лидерства и образовног менаџмента,

доминантне теорије и модалитети лидерства у образовању, те развијање лидерских капацитета у образовном сектору. У овом садржинском контексту ауторка нуди описе, критичке елаборације и емпиријска поткрепљења бројних модела образовног лидерства као што су: трансформационо и трансакционо, сервилно, као и стратешко вођење, потом инструкционо, конструктивистичко, педагошко и дистрибуирано лидерство. Стављајући у фокус развијање лидерских капацитета у образовном сектору, ауторка промишља и нуди аргументе (па и листу активности) у прилог перманентног и континуираног развијања лидерских капацитета у образовању. Поред тога, она испољава и свој оптимистички став према функционалној синергији лидерства и образовања, проналазећи наставне предмете у актуелним универзитетским програмима којима поткрепљује ту синергију, као што су нпр. „Лидерство наставника, Педагошко лидерство и квалитет учења, Управљање квалитетом образовања, Образовање лидера, Школски менаџмент, Управљање у образовању, Лидерство у образовању и педагошки менаџмент, Управљање системом образовања одраслих, Менаџмент у образовању одраслих, Управљање људским ресурсима: планирање и селекција, Развој људских ресурса“.

Као сваки системски и систематски структуриран рукопис, тако и овај, завршава *Закључним разматрањима и пописом коришћене литературе*. Кроз кратка, али језгровита закључна разматрања ауторка крунише своју посвећеност намери да допринесе функционалном повезивању лидерства и образовања, а све зарад крајњег циља - квалитета образовања и квалитета у образовању. Она смислено повезује есенцијална питања из домена реформе образовног система и домена унапређивања образовне праксе са образовним лидерством. Тако, експлицитно и имплицитно, шаље поруку креаторима образовних политика да је „трансформисање образовних установа у професионалне заједнице учења и квалитетно образовање за све“ могуће само уз квалитетно вођење и компетентне образовне лидере.

Проучавање теме *Теоријске основе лидерства у образовању* базирано је на консултовању релевантне и актуелне литературе домаћих и страних аутора, 343 извора, што је ауторки монографије омогућило комплетан и комплексан увид у респектабилна научна мишљења и ставове према феномену лидерства, менаџмента, лидерства у образовању, а потом и исказивање сопственог критичког става према проучаваном феномену.

Закључак и предлог

У монографији **Теоријске основе лидерства у образовању**, ауторке **др Драгане Јовановић**, налазимо научно засноване одговоре на теоријске и искуствене изазове лидерства и лидерства у образовању. Ауторка је одговорила на изазове мало истраживаних феномена у наукама о образовању. Том приликом је показала изузетне истраживачке квалитете – осећај за избор релевантне литературе, отвореност за интердисциплинарност у проучавању, аналитичност и интерпретативну критичност, сигурност и опрезност у закључивању, једном речју – показала је научно-истраживачку зрелост. Поред снажних импликација које може имати на политику и праксу образовања, ова студија може бити и истраживачки веома инспиративна те скренути пажњу будућих истраживача на феномен лидерства у образовању.

Стога топло препоручујем објављивање овог рукописа, научно и стручно значајне и актуелне тематике, јасног стила и језика – како би постао доступан научној и стручној јавности и тако изложен њиховом критичком суду.

Београд, 30. 5. 2022.

Рецензент:

Др Шефика Алибабић, редовни професор у пензији
Филозофски факултет, Универзитет у Београду